

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКИЙ КОЛЕГІУМ»
ІМЕНІ Т. Г. ШЕВЧЕНКА**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ ТА
СОЦІОГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ІМЕНІ О. М. ЛАЗАРЕВСЬКОГО**

Кафедра історії України, археології та краєзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Завідувач кафедри
Андрій ОСТРЯНКО

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

РИТОРИКА

Галузь знань – 05 - Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність – 052 – Політологія
Освітній ступінь – бакалавр
Форма навчання – денна/заочна
Форма підсумкового контролю – залік

2023 – 2024 навчальний рік

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Протокол № 1 від 31 серпня 2023 року

Розробники: Юда Лариса Анатоліївна, кандидат пед. наук, доц. кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Мова навчання – українська.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Обсяг навчальної дисципліни (денна форма)	Обсяг навчальної дисципліни (заочна форма)
Статус навчальної дисципліни: нормативна	Загальна кількість годин: 90	Загальна кількість годин: 90
	Шифр та назва спеціальності <i>052 – Політологія</i>	Шифр та назва спеціальності <i>052 – Політологія</i>
Рік підготовки: 1 Семестри: 1	Лекції (<i>теоретична підготовка</i>): 16 год.	Лекції (<i>теоретична підготовка</i>): 8 год.
	Практичні: 14 год. Самостійна робота: 60 год.	Практичні: 2 год. Самостійна робота: 80 год.
Кількість кредитів ECTS:3	Вид контролю: залік	Вид контролю: залік

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Риторика» призначена для студентів вищих навчальних закладів, які навчаються за спеціальністю 052 «Політологія» науки галузь знань 05 - Соціальні та поведінкові науки за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр». Вона є нормативною дисципліною. Опанування даною дисципліною сприяє формуванню риторичної компетенції здобувачів освіти, навчас прийомів підготовки та виголошення промови. У процесі навчання риторики, окрім цільового та змістовного компонентів, увага приділяється опануванню понять, термінів, правил, законів риторики, їх розвитку в різні історичні епохи.

Конспективний виклад теоретичних основ риторики доповнюється методичними рекомендаціями, завданнями та вправами. Саме вони допомагають здобувачам освіти виробити та закріпити необхідні риторичні вміння й навички. Майбутній фахівець, який володіє риторичними знаннями, навичками й уміннями, почуватиме себе впевнено у різних ситуаціях ділового, соціального та професійного спілкування.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою навчальної дисципліни "Риторика" є сформувати уявлення здобувачів освіти про риторику як елемент культури, розкрити загальні особливості мовленнєвої поведінки, навчити майбутніх фахівців вільно висловлювати свої думки, будувати промову відповідно до комунікативної ситуації.

Основними завданнями навчальної дисципліни є:

- вивчення загальної теорії, історії риторики, ораторського мистецтва, красномовства;
- з'ясування функцій мовлення та спілкування, їх складових;
- дослідження загальних ознак мовної культури та елементів художності мовлення;
- оволодіння навичками підготовки та публічного виголошення промов;
- оволодіння технікою мовлення у єдності її елементів;
- опанування особливостями юридичної риторики.

У змісті курсу можна виділити такі теми:

Тема 1. Предметна сфера сучасного ораторського мистецтва.

Тема 2. Історичний розвиток риторики і красномовства.

- Тема 3. Розвиток ораторського мистецтва в Україні.
 Тема 4. Види красномовства та сфери його застосування.
 Тема 5. Методика підготовки та виголошення промови.
 Тема 6. Структура ораторського твору.
 Тема 7. Юридичне красномовство: жанри і специфіка.
 Тема 8. Мистецтво переконання.

Очікувані результати навчання

Здобувачі освіти повинні сформувати необхідні загальні та професійні компетентності відповідно до вимог освітньої програми:

Шифр згідно ОПП	Компетентності
ЗК01	Знання предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК03	Здатність бути критичним і самокритичним.
ЗК04	Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).
ЗК06	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
ЗК07	Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
СК03	Здатність описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.
СК06	Здатність аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.
РН01	Розуміти предметну область, етичні та правові засади професійної діяльності.
РН03	Вміти критично мислити у сфері професійної діяльності.
РН04	Мати навички професійної комунікації.
РН10	Вміти описувати, пояснювати й оцінювати політичні процеси та явища у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.
РН11	Застосовувати інструментарій нормативної та емпіричної політичної теорії,

	політичної методології, порівняльної та прикладної політології, міжнародних та глобальних студій у фаховій діяльності.
PH13	Вміти аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівні.

Бакалавр повинен знати:

- базові поняття курсу (красномовство, риторика, ораторське мистецтво, комунікативна компетенція)
- інструментарій ораторського мистецтва;
- основи ефективної комунікації;
- роль ораторського мистецтва та культури мовлення у праній діяльності;
- логічну структуру аргументації;
- мовні засоби, що визначають красномовство та мовленнєву культуру юриста;
- особливості судової риторики.

вміти:

- переконливо викладати власні думки;
- вести полеміку чи дискусію;
- володіти культурою мовлення усною чи письмовою;
- вільно спілкуватися з громадянами;
- застосовувати теоретичні знання у практичній діяльності.

3. Короткий зміст дисципліни

Тема 1. Предметна сфера сучасного ораторського мистецтва

Місце і роль риторики в системі гуманітарних наук. Роль курсу в становленні національної мовної особистості. Ораторська культура – фундамент професіоналізму в гуманітарній сфері діяльності. Поняття про стилі спілкування.

Мета вивчення навчальної дисципліни "Риторика". Предмет риторики та її основні завдання. Функції риторики. Значення риторики для майбутньої професійної діяльності правників. Структура та зміст навчальної дисципліни "Риторика".

Закони риторики: концептуальний закон, закон моделювання аудиторії, стратегічний закон, тактичний закон, мовленнєвий закон, закон ефективної комунікації, системно-аналітичний закон.

Основоположні розділи класичної риторики: інвенція, диспозиція, елокуція, меморія, акція.

Тема 2. Історичний розвиток риторики і красномовства

Міфологія красномовства. Риторика Стародавнього світу (Месопотамії, Єгипту, Індії, Ірану, Китаю). Античне красномовство в Греції та Римі. Красномовство Давньої Греції як невід'ємна ознака політика, судді, державця. Ораторство Горгія, Платона, Демосфена, Сократа, Аристотеля. Риторика елінської Греції. Риторика стародавнього Риму. Риторика Цицерона, оратор Гай Юлій Цезар. «Золотий вік красномовства».

Тема 3. Розвиток ораторського мистецтва в Україні

Витоки давньоукраїнського красномовства. Риторика Київської Русі. Найбільш відомі оратори Київської Русі – Іларіон, Климент Смолятич та Кирило Туровський. Видатна проповідь Іларіона „Слово про закон і благодать”.

Українське красномовство XIII – XVIII ст. Київська школа риторики XVII – XVIII ст. Українське красномовство. у вітчизняній духовній культурі. Митрополит Петро Могила – богослов і ритор.

Риторика в Києво-Могилянській академії. Симеон Полоцький і Феофан Прокопович. Г.С.Сковорода – майстер піітики й красномовства.

Українське ораторство XIX – XX ст. Піднесення академічного й судового красномовства в Росії в XIX ст. (О. Мерзляков, М. Сперанський, М. Кошанський, К. Зеленський). І. Я. Франко як видатний промовець.

Тема 4. Види красномовства та сфери його застосування

Жанри ораторського мистецтва: академічний, урочистий, політичний, судовий, церковно-богословський, соціально-побутовий.

Основні види промов. Типи промов за знаковим оформленням. Промови, які читаються за конспектом. Промови, які готуються заздалегідь і вчаться напам'ять. Імпровізовані промови (експромти).

Типи промов за знаковим оформленням. Промови, які читають за конспектом. Промови, які готують заздалегідь, але не вчать напам'ять. Промови, які готують заздалегідь і вчать напам'ять. Імпровізовані промови (експромти).

Тема 5. Методика підготовки та виголошення промови

Типи промов за знаковим оформленням. Промови, які читають за конспектом. Промови, які готують заздалегідь, але не вчать напам'ять. Промови, які готують заздалегідь і вчать напам'ять. Імпровізовані промови (експромти).

Підготовка промови та культура оратора. Промова як дослідження: вибір теми, складання плану, процес збирання матеріалу, запис промови, тренування, види питань.

Композиція ораторського твору: вступ, основна частина, висновки.

Логічні та психологічні засади промови. Логічні докази оратором своєї правоти: система логічних доказів (індукція та дедукція, аналогія), застосування оратором законів логіки, основні види логічних помилок.

Психологічні докази оратором своєї правоти: психологічна налаштованість аудиторії, врахування бажань і сподівань слухачів. Логічна та психологічна мотивація. Відповіді на питання.

Елементи художності та літературні прийоми в мові оратора. Художньо-словесний образ і закони його творення. Звуковий рівень тексту. Лексичний рівень тексту. Літературна норма та мовні помилки. Стилiстичний рівень тексту.

Імідж оратора: його вигляд, погляд, жестикуляція, міміка, володіння голосом. Врахування особливостей місця промови. Бесіда. Психологічні аспекти діалогу. Основні види бесід: невимушена дружня бесіда, проблемна бесіда, ознайомча бесіда, світська або салонна бесіда, ділова бесіда, інформаційна бесіда, застільна розмова.

Тема 6. Структура ораторського твору

Етапи підготовки ораторської промови. Структура ораторського виступу.

Предмет і зміст усного публічного виступу. Вибір теми. Збір матеріалу. Вступ. Основна частина. Висновки. Текст виступу та його параметри. Початок виступу. Логічність розвитку теми. Способи завершення промови. Тема, вид і цільова установка промови.

Логічні та емоційні засади промови. Логічна та мовленнєва культура оратора. Композиція і стиль виступу оратора.

Елементи художності та літературні прийоми в мові оратора. Взаємодія оратора з аудиторією. Полемічне мистецтво оратора.

Тема 7. Юридичне красномовство: жанри і специфіка

Загальна характеристика судового красномовства. Діяльність відомих вітчизняних судових ораторів, жанрова специфіка судового красномовства як одного з видів риторики, особливості звинувачувальних та захисних промов, їх роль у професійній діяльності майбутніх юристів.

Формування уміння складати власні промови — обвинувальні й захисні; розвиток об'єму і довготривалості пам'яті, уважності, спостережливості; виховування почуття відповідальності за власні слова й учинки.

Тема 8. Мистецтво переконання

Переконання – ключовий аспект у діяльності юристів. Уміння переконувати. Урахування соціально-психологічних властивостей аудиторії.

Основні параметри аналізу аудиторії: кількість слухачів і їх розташування у приміщенні, соціальний склад аудиторії з виділенням ключових груп, тобто тих на кого спрямована промова, розподіл слухачів за статтю та віком, особливі інтереси адресата, його характер, виховання, освіта, смаки, симпатії, антипатії та заборонені теми, причина зібрання людей і план їх подальших дій, інтереси і потреби друзів і супротивників слухачів, можливі питання з боку слухачів.

Мовні ролі трьох основних рівнів: статусні, ситуаційні, миттєві. Мистецтво суперечки. Правила ведення цивілізованого спору. Види суперечок за соціальною ознакою: дискусія, диспут, дебати, полеміка.

Види суперечок за мовною метою: для з'ясування істини, для переконання опонента, для перемоги, тобто повалення опонента при свідках заради їх переконання, як самоціль.

4. Організація навчання Тематичний план

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усього	включно з					усього	включно з				
		л	пр	ла б	ін д	срс		л	п р	лаб	ін д	ср с
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1.												
Тема 1. Предметна сфера сучасного ораторського мистецтва	10	2	-	-	-	8	11	1	-	-	-	10
Тема 2. Історичний розвиток риторики і красномовства	11	2	2	-	-	7	11	1	-	-	-	10
Тема 3. Розвиток ораторського мистецтва в Україні	11	2	2	-	-	7	10	-	-	-	-	10
Тема 4. Види красномовства та сфери його застосування	11	2	2	-	-	7	10					10
Разом за змістовим модулем 1	43	8	6	-	-	29	42	2	-	-	-	40
Змістовий модуль 2.												

Тема 5. Методика підготовки та виголошення промови	11	2	2	-	-	7	12	2	2	-	-	10
Тема 6. Структура ораторського твору	12	2	2	-	-	8	12	2	-	-	-	10
Тема 7. Юридичне красномовство: жанри і специфіка	12	2	2	-	-	8	10	2	-	-	-	10
Тема 8. Мистецтво переконання	12	2	2	-	-	8						
Разом за змістовим модулем 2	47	8	8	-	-	31	38	6	2	-	-	30
Усього годин	90	16	14	-	-	60	90	8	2			80

5. Тематика практичних занять

Тема 1. Розвиток ораторського мистецтва в Україні

План:

1. Слов'янський героїчний епос та його вплив на розвиток української риторики.
2. Розвиток красномовства у Київській Русі.
3. Києво-Могилянська академія і братські школи як центри розвитку риторики.
4. Вітчизняне юридичне красномовство у ХІХ столітті.
5. Ораторське мистецтво періоду Української революції та національно-визвольних змагань.
6. Ораторське мистецтво в сучасній Україні.

Тема 2. Види красномовства та сфери його застосування

План:

1. Суспільно-політичне красномовство.
2. Академічне красномовство.
3. Судове (юридичне) красномовство.
4. Церковне красномовство.

Тема 3. Прийоми, методи та етапи підготовки промови

План:

1. Вибір теми. Складання плану.
2. Збирання матеріалу. Запис промови.
3. Розмітка тексту знаками партитури. Тренування.

Тема 4. Структура ораторського твору

План:

1. Вступ. Основна частина. Висновки.
2. Логічні та емоційні засади промови.

Тема 5. Елементи художності та літературні прийоми в мові оратора

План:

1. Художньо-словесний образ і закони його створення.
2. Звуковий рівень тексту.
3. Лексичний рівень тексту.

4. Синтаксичний рівень тексту.
5. Стилiстичний рівень тексту. Стилiь ораторського твору.

Тема 6. Юридичне красномовство: жанри і специфіка

План:

1. Судова риторика. Судова етика.
2. Судові дебати.
3. Судова промова.
4. Промова державного обвинувачувача.
5. Захисна промова.

Тема 7. Рольова гра на одну із обраних тем (судовий процес, промова прокурора (обвинувачувача), промова адвоката (захисна промова), судові дебати)

6. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Становлення національної мовної особистості. Підготувати повідомлення про психолінгвальну природу мовної особистості.	8
2	Ораторське мистецтво Давнього Світу Теоретичні питання: 1. Домінування риторичного начала в жанровому складі шумерської літератури. 2. Судове красномовство Давнього Єгипту. 3. Індійські веди. 4. Політична риторика Давньої Індії. 5. Поняття Високого Неба Конфуція. Завдання: підготовка проекту, який включає теоретичну доповідь (5-6 хв.), мультимедійну або відеопрезентацію.	7
3	Розвиток ораторського мистецтва в Україні Теми наукових повідомлень: «Ораторське та літературне мистецтво Кирила Туровського»; «Києво-Могилянська академія як центр розвитку вітчизняної риторики»; «Феофан Прокопович – основоположник української риторики»; «Становлення української юридичної риторики у ХІХ столітті»; «Риторичне мистецтво в сучасній Україні». Завдання: підготовка проекту, який включає теоретичну доповідь (5-6 хв.), мультимедійну або відеопрезентацію. Мультимедійна презентація від 8 до 15 слайдів.	7
4	Види красномовства та сфери його застосування Завдання для самостійної роботи: Прочитайте статтю: Самойлова І.В. Подвойська О.В. Лексичні особливості політичних промов // Філологічні науки. Книга 1. С.235–238. Знайдіть приклади різних видів промов.	7

	Ознайомтесь з текстами промов і проаналізуйте їх по схемі.	
5	Прийоми, методи та етапи підготовки промови Завдання для самостійної роботи: <ul style="list-style-type: none"> – кожному здобувачу освіти необхідно обрати тему майбутнього виступу (тема може бути обрана як самим здобувачем, так і запропонована викладачем); – розробити план майбутньої промови; – зібрати відповідний темі матеріал, скласти конспект промови; – розмітити текст знаками партитури; – роботу представити на практичному занятті. 	7
6	Структура ораторського твору Завдання для самостійної роботи: <ul style="list-style-type: none"> – знайдіть в Інтернеті відеоприкладі емоційних прийомів, законів логіки, психологічної і логічної мотивації; – знайдіть приклади застосування елементів художності та літературних прийомів в мові оратора; – проілюструйте свої відповіді на практичному занятті. 	8
7	Юридичне красномовство: жанри і специфіка Завдання для самостійної роботи: <ul style="list-style-type: none"> – вивчити досвід проведення рольових ігор з риторики на юридичну тематику; – розробити рольову гру з використанням юридичної риторики (виступ в суді адвоката, прокурора, учасників процесу); – представити рольову гру на практичному занятті. 	8
8	Мистецтво переконання Завдання для самостійної роботи: <ul style="list-style-type: none"> – виголосити промову на одну із обраних тем (промова обов'язкова складова заліку); – взаємоаналіз підготовлених т виголошених промов. 	8
Усього годин на самостійну роботу		60

Індивідуальні завдання

1. Підготувати письмове повідомлення на тему: «Секрети майстерності Цицерона».
2. Письмово підготувати повідомлення на тему: «Риторика» Аристотеля як вершина давньогрецького красномовства».
3. Зробіть референс одного з розділів «Риторики» Ф. Прокоповича: «Про риторичне мистецтво»; «Про похвалу красномовству передусім, про переваги»; «Про корисність красномовства».
4. Знайдіть відеоприкладі виступів сучасних риторів, прокоментуйте секрети їх успіху.
5. Пригадайте подію, яка Вам найбільше запам'яталася. Опишіть її, зробивши свою розповідь ілюстрацією до відомого вислову: «Заговори, щоб я тебе побачив»(Сократ).
6. Підготуйте сомопрезентацію на тему: «Я – студент ХХІ століття».
7. Розкрийте тему «Риторика в житті студента», використовуючи подані прислів'я та приказки: Умій сказати, мій і змовчати. Шабля ранило тіло, а слово – душу. Слово старше ніж гроші.

Народ скаже – як зав'яже. Не говори, що знаєш, Але знай, що говориш. Не оби з писки халяву. І від солодких слів буває гірко.

8. Самостійно складіть і запишіть алгоритм підготовки промови. Аргументуйте, які етапи підготовки є складними саме для Вас і чому.

9. Складіть, запишіть і виголосіть вступну частину до однієї з наведених нижче тем. Пам'ятайте, що завдання вступу – викликати зацікавлення:

- «Чи буває гарне потворним?», використавши ілюстрацію (Чоловік подарував дружині діамантове кільце, маючи на думці: вона така некрасива, то хоча б, щось на ній буде красивим);
- «Викладач очима студента», залучивши жартівливе зауваження, яке сформулював один студент: «Викладачі бувають трьох видів, яких не видів, і яких взагалі ніколи б не видів»;
- «Сьогодні модно вести здоровий спосіб життя», зачитувавши відому фразу: «істина у вині, а здоров'я у воді».

10. Складіть поради «Як неправильно виголошувати промову».

11. Напишіть текст промови на тему: «Правосуддя у нашому житті».

12. Знайдіть відео на теми: «Юридична риторика», «Судове красномовство», «Обвинувачувальна промова», «Виступ адвоката», продемонструйте і прокоментуйте.

13. Підготуйте випускну промову на тему, яка Вам близька. Під час підготовки і виголошення врахуйте засоби, прийоми і методи красномовства (6–7 хв.).

7. Політика дисципліни та оцінювання

Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів:

а) відповідь на практичному занятті (до 5 балів)

б) самостійна робота (до 7 балів)

в) індивідуальні завдання (до 2 балів)

Відповідь на практичному занятті оцінюється за наступними критеріями:

5 балів – студент у повному обсязі опрацював програмний матеріал, основну і додаткову літературу, має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями у вирішенні практичних завдань, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконувати інших, здатний презентувати власне розуміння питання. Відповідь на занятті супроводжується демонстрацією наочності або проведенням власного майстер-класу, мультимедійної презентацією. Практичне завдання виконане повністю відповідно до встановлених вимог.

4 бали – студент у повному обсязі опрацював програмний матеріал, основну і додаткову літературу, має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями у вирішенні практичних завдань, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і переконувати інших, здатний презентувати власне розуміння питання. Практичне завдання виконане, але відсутня наочність.

3 бали – студент вільно володіє навчальним матеріалом, формулює нескладні висновки, може узагальнювати набуті знання і частково застосовувати їх у вирішенні практичних на достатньому рівні. Практичне завдання виконане частково та має несуттєві помилки.

2 бали – студент загалом самостійно відтворює програмний матеріал, може дати стислу характеристику питання, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, є певні неточності як у відтворенні матеріалу, так і у висновках, аргументація низька, використання набутих знань у вирішенні практичних завдань на низькому рівні. Практичне завдання виконане поверхово без урахування встановлених вимог.

1 бал – студент з допомогою з конспекту відтворює програмний матеріал, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, є невиконані завдання, не може зробити висновки, низька аргументація, використання набутих знань у вирішенні практичних завдань на низькому рівні. Практичне завдання виконане поверхово без урахування встановлених вимог.

Самостійна робота з курсу «Риторика» включає ведення конспекту практичного заняття, виконання письмових та творчих завдань, підготовку відеопрезентацій та доповідей для їх супроводу, проведення рольових ігор та участь у них, проголошення залікової промови.

Самостійна робота оцінюється від до 7 балів.

Ведення конспекту практичного заняття оцінюється за наступними критеріями:

- повнота, охайність і грамотність ведення конспекту;
- наявність теоретичного матеріалу (рукописний варіант) практичного заняття;
- виконання тестів і практичних завдань відповідно до теми практичного заняття.

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх знаннями провідних засад теорії і практики риторики;
- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації у викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;
- виконати індивідуальне завдання
- самостійну роботу, підготовка якої є обов'язковою умовою допуску до заліку. Студент, який не підготував самостійну роботу, до заліку не опускається.
- набрати під час вивчення навчальної дисципліни мінімум 35 балів.

Політика щодо дедайннів та перескладання. Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж **двох тижнів** після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальних графік відвідування тощо).

Методи контролю

Поточний контроль рівня знань студентів

Його завданням є перевірка вивченого по шукачами освіти матеріалу, визначення ступеня його засвоєння, вироблення навчальних та дослідницьких навичок, формування вміння самостійної роботи з текстами та спроможності їх осмислення і інтерпретації; а також вироблення навичок письмової та усної самопрезентації.

Поточний контроль здійснюється за трьома напрямками:

- контроль за систематичністю та активністю роботи на практичних заняттях;
- контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання поза рамками аудиторних занять;
- контроль за рівнем засвоєння та творчого опрацювання у вигляді індивідуальних завдань (практична робота, майстер-класи).

Підсумковий контроль знань студентів

Здійснюється наприкінці вивчення курсу у формі заліку. Здобувач освіти допускається до підсумкового контролю за умови виконання не менш як на задовільну оцінку усіх проміжних форм контролю, передбачених поточним семестровим навчальним планом.

Підсумковий контроль проводиться з метою оцінювання результатів навчання на завершальному етапі. Форма проведення заліку – комбінована.

Засоби діагностики успішності та якості навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання можуть бути:

- залік;
- наукові повідомлення
- студентські проєкти, презентації та виступи на практичних заняттях, наукових заходах, кураторських і виховних годинах;
- усна відповідь;
- самостійна письмова робота;
- участь у рольових іграх;
- інтерактивні заходи за участю здобувачів освіти;
- командні проєкти;
- різні жанри промов;
- студентські презентації та виступи на наукових заходах;
- творча робота студентів, участь у творчих проєктах;
- персональні досягнення студентів в галузі риторики;
- обов'язковий заліковий публічний виступ.

Політика щодо академічної доброчесності. Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка» (Наказ Ректора № 383 від 27.12.2019 р. зі змінами і доповненнями від 23.12.2020 (<https://drive.google.com/file/d/1YOj2QK3xW-03evO8Tkg1o3ZKUAbBL-VH/view>)). У процесі навчання та при підготовці самостійної роботи, виконанні індивідуальних завдань, забороняються плагіат, фабрикація та фальсифікація результатів, списування, хабарництво.

Політика щодо викладання. Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

8. Розподіл балів за рейтинговою системою

№	Назва теми	Всього балів	Практичні заняття	Індивідуальна робота	Самостійна робота
1	Тема 1. Предметна сфера сучасного ораторського мистецтва	8		2	6
2	Тема 2. Історичний розвиток риторики і красномовства	13	5	2	6
3	Тема 3. Розвиток ораторського мистецтва в Україні	13	5	2	6
4	Тема 4. Види красномовства та сфери його застосування	13	5	2	6
5	Тема 5. Методика підготовки та	13	5	2	6

	виголошення промови				
6	Тема 6. Структура ораторського твору	13	5	2	6
7	Тема 7. Юридичне красномовство: жанри і специфіка	14	5	2	7
8	Тема 8. Мистецтво переконання	13	5	2	6
Разом за курс		100	35	16	68

Модулі	I	II	Разом (балів)
Бали	0 – 47	0 – 53	0 – 47
Робота на практичному занятті	0 – 5	0 – 5	0 – 35
Індивідуальні завдання (презентації)	0 – 2	0 – 2	0 – 16
Самостійна робота	0 – 24	0 – 25	0 – 68
Разом			0 – 100

Методи навчання

Словесні (лекція, бесіда, розповідь), наочні (відеозаписи, аудіо записи, схеми, структури, таблиці), практичні (метод виконання вправ, трудової дії), ігрові (використання елементів ролевих, пізнавальних ігор), методи контролю і самоконтролю (модульна контрольна, поточне опитування, виконання самостійної роботи).

9. Шкала оцінюваннями: національна та ECTS:

а) відповідь на практичному занятті (до 5 балів) Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання

0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
--------	---	--	---

10. Перелік питань до заліку

1. Поняття та сутність риторики.
2. Зв'язок риторики з іншими дисциплінами. Значення ораторського мистецтва для юриста.
3. Риторика Стародавньої Греції.
4. Риторика у стародавньому Римі.
5. Видатні вітчизняні риторичари.
6. Роль ритора в античному суспільстві. Демосфен як оратор.
7. Виникнення і розвиток риторики в Давній Греції. Сократ як оратор. Платон як оратор.
8. Судове красномовство у Стародавній Греції. Аристотель та його внесок у судове красномовство.
9. Софісти і логографи та їх внесок у судове красномовство Стародавньої Греції.
10. Римський період розвитку античного красномовства. Цицерон як оратор.
11. Риторика Київської Русі. „Повчання” Володимира Мономаха.
12. Видатні вітчизняні риторичари.
13. Риторика у Києво-Могилянській академії.
14. Розвиток українського красномовства. Київська школа риторики. Феофан Прокопович.
15. Судова реформа в Російській імперії кінця 19 поч. 20 ст. Ф. Плевако, С. Александров, О. Коні та ін.
16. Риторика як наука та навчальна дисципліна.
17. Основні поняття класичної риторики.
18. Зв'язок риторики з іншими науками.
19. Концептуальний закон риторики.
20. Закон моделювання аудиторії.
21. Стратегічний закон риторики.
22. Тактичний закон риторики.
23. Мовленнєвий закон риторики.
24. Закон ефективної комунікації.
25. Системно-аналітичний закон риторики.
26. Функція ораторства в сучасному світі. Неориторика.
27. Роди, види і жанри красномовства та їх загальна характеристика.
28. Академічне красномовство(його структура і мовні ознаки).
29. Політичне красномовство. Парламентська та мітингова промови.
30. Юридичне красномовство.
31. Судова промова. Предмет судової промови.
32. Види судових промов. Засади і функції судової промови.
33. Зміст захисної промови адвоката.
34. Діалогічне красномовство. Мистецтво ведення діалогу. Полеміка, дискусія, диспут.
35. Форми діалогу зі слухачами: колоквиум, дискусія, диспут.
36. Церковне красномовство та його жанри.
37. Суспільно-побутове красномовство. Ювілейна промова, привітальне слово, тост.
38. Методика та етапи підготовки промови. Типи промов. Структура ораторського твору.
39. Зміст і структура виступу.
40. Фігури мовлення. Риторичні фігури. Тропи.
41. Складання плану промови.
42. Вступ промови.
43. Головна частина промови.

44. Міркування як частина промови.
45. Закінчення виступу.
46. Логічні та емоційні засади промови. Вміння переконувати.
47. Елементи художності та літературні прийоми в мові оратора. Поняття про художній образ.
48. Стиль ораторського твору. Поняття про авторський стиль.
49. Якісні характеристики публічного мовлення.
50. Голос і темп мовлення. Тренування голосу.
51. Звуковий рівень тексту. Орфоепічні норми мови. Голос оратора. Місце промови.
52. Спілкування з аудиторією. Встановлення контактів. Утримання уваги. Як перебороти страх?
53. Культура усного мовлення. Артикуляція. Дикція.
54. Мистецтво полеміки (суперечки). Прийоми маніпулювання в суперечках.
55. Культура мови оратора. Літературна норма. Лексичний рівень тексту. Зовнішня культура оратора. Вигляд оратора. Міміка, погляд, жести.
56. Стилїстика. Функціональні стилі мовлення. Стилїстичний рівень
57. Найпоширеніші мовні помилки, яких слід уникати.
58. Вживання тропів та їх загальна характеристика.
59. Зовнішня культура оратора. Вигляд оратора. Міміка, погляд, жести.
60. Антиетикет у спілкуванні. Невербальні антиетикетні знаки, табу і евфемізми. Мова арго.

Рекомендовані джерела інформації

Основна література:

1. Абрамович С. Д., Чікарькова М. Ю. Риторика: навчальний посібник. Львів: Світ, 2001. 240 с.
2. Бутенко Н.Ю. Комунікативні процеси у навчанні: підручник. Видання 2-ге. Київ: КНЕУ, 2006. 384 с.
3. Вандишев В.М. Риторика: екскурс в історію вчень і понять: Навчальний посібник. Київ: Кондор, 2006. 264 с.
4. Кацавець Р. Ораторське мистецтво. Підручник. Київ: Алеута, 2015. 238 с.
5. Коваленко С.М. Сучасна риторика: Навчально-практичний посібник. Тернопіль: Мандрівець, 2007. 184 с.
6. Лісовський П.М. Суспільна риторика: навчальний посібник. Київ: Кондор, 2012. 244 с.
7. Мова української юриспруденції: Навчальний посібник. Харків: «Право», 2020. 330 с.
8. Навчально-методичний посібник з курсів «Основи риторики» та «Професійна риторика» / укл. Гузенко І.І. – Львів, 2014. – 328 с.
9. Мова української юриспруденції / Пивоваров В.М., Єрахторіна О.М., Лисенко О.А. Харків: Право, 2020. 330 с.
10. Куньч З. Риторика: підручник. 2-ге вид. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. 496 с.
11. Куньч З. Риторичний практикум: навчальний посібник. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2018. 2012 с.
12. Олійник О.Б. Основи ораторської майстерності: Навчальний посібник. Київ: Кондор, 2010. 181 с.
13. Олійник О.Б. Риторика: Навчальний посібник. Київ: Кондор, 2009. 170 с.
14. Олійник О.Б. Сучасна ділова риторика: Навчальний посібник. Київ: Кондор, 2010. 166 с.
15. Ораторське мистецтво: підручник / М.П.Требін, Г.П.Клімова, Н.П. Осипова[та ін.]; за ред.: М.П.Требін, Г.П.Клімова, Н.П. Осипова. Харків: Право, 2015. 208 с.
16. Сагач Г.М. Золотослів. Київ: „Райдуга”, 1993. 378 с.
17. Сагач Г.М. Риторика. Київ: Ін. Юре, 2000, 567 с.

18. Чабан Н.І. навчально-методичний посібник з риторики. Херсон, 2007. 106 с.

Додаткова література:

19. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник. Київ, 2004. 344 с.
20. Бондаренко П.С. Судова промова. Львів, 1972.
21. Вандишев В.М. Риторика. К.: Кондор, 2003.
22. Денисюк С.Г. Комунікологія: навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2015. 102 с.
23. Колотілова Н.А. Риторика: Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 232с.
24. Коні А. Як привернути й утримати увагу аудиторії. *Закон і бізнес*. 2004. 4-10 вересня (№ 36). С.17.
25. Мазур Р. Публічний виступ: психолого-емоційні засади. *Наука і суспільство*. 2011. № 11/12. С. 27–32.
26. Онуфрієнко Г.С. Риторика: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 592 с.
27. Ораторське мистецтво: навчально-методичний посібник за ред. І.М. Плотницької, О.П.Левченко. 2-ге вид. Київ: НАДУ, 2011. 128 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті (юридична риторика, Судово-юридична газета, промови, мотиваційні виступи, корисне відео):

28. https://www.youtube.com/watch?v=LgB6u4t_s0
29. <https://org.dn.court.gov.ua/sud0538/pres-centr/general/674136/>
30. <https://sud.ua/>
31. https://www.google.com/search?rlz=1C1A0HY_ruUA736UA736&biw=1920&bih=946&sxsrf=ALeKk01f1sc8R-RtJr0spOQRoXoE1L5JsQ%3A1583130040946&ei=uKVcXtK1OYS53APzrKjIAQ&q=кращі+виступи+з+риторики+відео&oq=кращі+виступи+з+риторики+відео&gs_l=psy-ab.3...9676.28830..29222...2.2..3.140.6
32. <https://www.youtube.com/watch?v=7-lhmdeBPFQ>
https://www.youtube.com/watch?v=l_IGrSjYrek